

ALFONSAS ŽILĖNAS

Ekonomistas, vienas žymiausių Lietuvos finansų mokslininkų.

Gimė 1921 m. spalio 27 d. Mažeikių apskr., Akmenės valsčiuje, Kivylių kaime. Mirė 2005 m. spalio 20 d., palaidotas Antakalnio kapinėse.

1929 m. pradėjo lankyti Kivylių pradinę mokyklą. Baigęs tris skyrius ir išlaikęs stojamuosius egzaminus, buvo priimtas į Vieکشnių progimnaziją. 1936 m. ją baigė ir iki 1940 m. mokėsi Mažeikių gimnazijoje, kurią baigęs 1940 metais įstojo į Vilniaus universiteto (VU) Ekonomikos fakultetą studijuoti finansų ir bankininkystės mokslų. Tuo metu ekonomikos fakultete dėstė legendiniais savo mokinių dėka tapę prof. Vladas Jurgutis, prof. Albinas Rimka ir prof. Petras Šalčius. Alfonsas Žilėnas visam gyvenimui išsaugojo jų šviesų atminimą, atidavė mokinio dėkingumo savo Mokytojams duoklę savo straipsniuose. A. Žilėnas buvo mėgstamas savo kurso draugų už jo draugišką būdą, visuomeninį aktyvumą buvo dažnai renkamas jiems atstovauti studentų atstovybėse. 1942 m. tapo VU Studentų atstovybės reikalų vedėju, o jau 1943 m. – ir tos atstovybės vicepirmininku. 1943 m. vokiečiams uždarius Vilniaus universitetą, grįžo į tėvų ūkį ir tik 1944 m. lapkritį grįžo Vilniaus universitetą, buvo priimtas į ketvirtą kursą. 1945 m. pradėjo dirbti Ekonominės geografijos katedros laborantu, o 1946 m., jau turėdamas ekonomisto diplomą, Finansų ir kredito katedroje tampa šios katedros ir prof. Vlodo Jurgučio asistentu (iki prof. V. Jurgučio pašalinimo iš universiteto 1946 m. liepos 23 d.). Tais pačiais 1945 m. pradeda skaityti mokymo kursą „SSRS finansai ir kreditas“. Vėliau skaito net kelis ekonomikos mokymo kursus. 1951 m. A. Žilėnas baigė rašyti kandidatinę disertaciją apie tarpukario Lietuvos mokesčius ir gavo rekomendacijas ją ginti. Tačiau, kaip rašo Ona Voverienė, „tuo metu išaiškėja, kad jo tėvas – politinis kalinys, nuteistas už turėtą žemę ir kartais jos derliui sudoroti samdomus darbininkus.

Matyt, ir už tai, kad buvo kaimo seniūnu, ir kad jis 1947 m. balandžio 7 d. mirė Archangelsko srities kalėjime, A. Žilėno disertacijos gynimas sustabdomas. Ir tik po Stalino mirties jam suteikiama teisė ją ginti, papildžius Tarybų Lietuvos laimėjimais.“ Ją apgynė 1954 m. pavasarį ir ėmėsi daktarinės disertacijos. 1955 m. jam suteiktas docento vardas.

1958–1964 m. – vadovavo Ekonomikos mokslų studentų mokslinei draugija, dirbo atsakingą Fakulteto mokslinės tarybos sekretoriaus darbą. 1960–1962 m. ir 1964–1990 m. – VU Statistikos, buhalterinės apskaitos, finansų ir kredito katedros vedėjas. 1962–1964 m. – vyr. mokslinis bendradarbis. 1965 m. apgynė pirmąją Lietuvoje ekonomikos daktaro disertaciją. 1966 m. suteiktas profesoriaus vardas. 1979–1979 m. Finansų ir apskaitos (Ekonominės kibernetikos ir finansų) fakulteto dekanas. 1981 m. suteiktas nusipelnusio mokslo veikėjo vardas. 1976 m. išrinktas Mokslų akademijos nariu korespondentu. 1967–1982 m. Tarybos ekonominiams moksliniams laipsniams teikti pirmininkas, 1982–1987 m. – Lietuvos mokslinės ekonominės draugijos pirmininkas, 1982 m. – Valstybinio plano komiteto narys, „Žinijos“ draugijos revizijos komisijos pirmininkas. 2002 m. žurnalo „Lietuvos ūkis“ redakcinės kolegijos, visuomeninės organizacijos „Sambūris Patirtis“ narys.

Tyrinėjo Lietuvos finansų ir mokesčių istoriją, nepriklausomos Lietuvos, SSRS ir užsienio šalių mokesčių politiką, Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės pinigus. Svarbiausi veikalai: „Kolūkių piniginės pajamos ir jų paskirstymas“ (1959), „Buržuazinės mokesčių politikos klasinė esmė ir mokesčių sistemos raidos Lietuvoje (1919–1939 m.) bruožai“ (1963), „Valstietijos apmokestinimo teorija ir praktika kapitalizmo sąlygomis“ (1964), „Tarybinių finansų raidos bruožai ir kai kurios šiuolaikinės jų problemos“ (1971), „Vilniaus universiteto istorija. 1940–1979“ (su kitais, 1979), monografijos „Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės finansų pagrindai“ (1 dalis 1996, 2 dalis 1999). Už ją buvo apdovanotas Vlado Jurgučio premija (1997) ir A. Rimkos premija (2001). Paskelbė per 200 mokslinių straipsnių finansų istorijos ir teorijos klausimais. Skaitė paskaitas Latvijos universitete, pranešimus Maskvos, Ukrainos, Tadžikijos mokslo įstaigose. Sąjunginės „Žinijos“ draugijos išsiųstas skaityti paskaitų į Austriją (1972), Egiptą (1977). Gerai mokėjo lotynų, vokiečių ir rusų kalbas, skaitė literatūrą prancūzų, anglų bei lenkų kalbomis.

Profesoriaus Alfonso Žilėno moto: „Ką bedarytum, daryk protingai, išlaikydamas doro žmogaus vardą“.

2010 m. Vilniaus universiteto Ekonomikos fakultete atidaryta auditorija, skirta A. Žilėnui atminti. 2016 m. Lietuvos bankas išleido knygą „Finansų mokslo ažuolas Alfonsas Žilėnas“. Knygos autoriai Stasys Kropas, Vilius Baldišis, Vladas Terleckas. Joje prof. A. Žilėno mokiniai, bendradarbiai ir artimieji liudija apie šią iškilią asmenybę ir jos mokslinę, pedagoginę veiklą. Atskleidžiamas asmenybės ir jos veiklos vaidmuo sudėtingu sovietinės okupacijos ir Lietuvos Respublikos atkūrimo laikotarpiu, kartu išryškėja A. Žilėno vadovautos VU Finansų ir kredito katedros unikalumas to meto mokslo ir studijų struktūroje. Knygoje pateikiama dalis A. Žilėno pradėto, bet nespėto pabaigti rengti didžiulio mokslinio darbo „Pinigų bei gretutinių kategorijų

atspindys lietuvių leksikoje ir senojoje legaliojoje literatūroje (iki 1864 m.)“ rankraščių, jo pagrindinių darbų bibliografinis sąrašas.

V. Terleckas knygoje rašo: „Buvo gimęs pedagogu. Viskas jo paskaitose (jį klausiau 1962–1963 m.) derėjo: gera dikcija, sodrus žodynas, turiningumas ir nuoseklumas, minčių aiškumas, neskubus, bet ir ne per lėtas tempas, kontaktas su auditorija. Jo paskaitų klausydamome susikaupę, bet neįsitempę. Neišvargdavome tikriausiai todėl, kad sudėtingesnį teiginį, dalyką dėstytojas „apvaikščiodavo“ pailiustruodamas gyvenimiškais pavyzdžiais. Be to, iš veido, akių spindėdavo tėviška šypsena. Profesorius, kaip dabar sakoma, skleidė gerąją aurą. Niekada nesusigundydavo pigiais juokeliais. Nėra ištaręs keiksmazodžio, nešvankybės. Iki šiol nesuvokiu, kaip jis sugebėjo vienu metu būti ir artimas studentams, ir neprarasti pagarbios distancijos, nenusileisti iki familiarumo. Mūsų pagarbą pelnė orumu. Nepamenu, kad būtų, kada nors pakėlęs balsą [...] A. Žilėno dėka pamėgome pasirinktą finansininko-bankininko specialybę, ja net ėmėme didžiuotis prieš studijuojančius kitus ekonomikos mokslus. [...] Taigi, turime knygą apie mokslininką, DIDĮ ekonomistų Mokytoją prof. Alfonsą Žilėną, kuris savo pedagoginiu talentu išaugino daugelį mūsų Valstybės dorų ir sąžiningų specialistų, kurie savo darbu ir išmintimi kūrė ir dabar dar tebekuria mūsų nepriklausomą valstybę Lietuvą. Net keli prof. A.Žilėno mokiniai – Stasys Kropas, Audrius Rudys, Vladas Terleckas ir Vilius Baldiškis buvo Lietuvos žmonių išrinkti į Atkuriamąjį Seimą, tapo Kovo 11-osios Akto signatarais, įtemptai dirbo Lietuvos nepriklausomybės įtvirtinimo darbus. 1990 m. liepą V. Baldiškis buvo paskirtas Lietuvos banko valdybos pirmininku, jam talkino buvęs Katedros kolega prof. S. Uosis, Suformavus trečiąją Lietuvos Vyriausybę Stasys Kruopas ir Audrius Misevičius paskirti ministrais. Kaip rašoma knygoje, „Šie faktai byloja, kad A. Žilėno vadovaujamoje katedroje buvo išugdyti puikūs profesionalai, dvasiškai stiprūs ir patriotiškai susitelkę žmonės“.

Alfonsas gimęs turėjo Kanavolo pavardę, 1947 m. pasirinko žmonos pavardę ir tapo Žilėnas. 2017 m. balandžio 25 d. Akmenės r. laikraštyje „Vienybė“ Leopoldas Rozga straipsnyje „Pažintis su finansų mokslo ažuolu“ rašo: „A. Žilėno biografija iš pirmo žvilgsnio lyg ir paslaptina, mat kadaise jis pasikeitė pavardę iš Kanavolo į Žilėno. Mat būsimojo mokslininko tėvas 1945 m. sausį buvo areštuotas bei ištremtas į Archangelsko lagerius ir ten mirė nuo bado ir išsekimo. Paskui dokumentuose bus aptiktas įrašas, kad Kanavolai turėjo 15 hektarų žemės. A. Kanavolas pasirinko žmonos pavardę ir tapo Žilėnu.“

Parengė LMA Humanitarinių ir socialinių mokslų skyriaus mokslinė sekretorė Aurika Bagdonavičienė.

Naudoti šaltiniai:

1. Asmens byla, LMA archyvas.
2. LMA Humanitarinių ir socialinių mokslų skyriaus archyvinė medžiaga.
3. Kas yra kas Lietuvoje 2002
4. <https://www.vle.lt/Straipsnis/Alfonsas-Zilenas-111124>
5. <http://www.avienybe.lt/pazintis-su-finansu-mokslo-azuolu/>
6. Prof. Onos Voverienės straipsnis „Lietuvos aide“ <http://www.aidas.lt/lt/asmenybes/article/16871-07-08-asmenybe-isugdyti-galitik-asmenybe-prof-alfonsas-zilenas-jo-moksline-pedagogine-ir-visuomenine-veikla>